

انسانی

فلسفه و منطق

۲۴ ساعت
مرور و جمع‌بندی در

فرحناز خان محمدی

سبحان الله الرحمن الرحيم

فرحناز خان محمدي

استادان مشاور:

اصغر حجازيان

ندا يارى

محمد فخرالدين مرشدی

مهر و ماه

مقدمه

حتی در زندگی روزمره و همیشگی، افراد عوام و عادی نیز به فلسفه و چگونگی اندیشیدن در عرصه‌ی هستی و مسائل مربوط به آن، ذهن و اندیشه‌ی خود را به چالش و تفکر در این زمینه‌ها کشانیده‌اند چه برسد به شما دانش‌آموز عزیز رشته‌ی علوم انسانی که حتماً در خصوص چگونگی فرآیند تفکر و تعقل بسیار اندیشیده‌اید و دقیقاً به همین دلیل یعنی هم‌گیر بودن فلسفه، درس منطق و فلسفه درسی دوست داشتنی و شیرین است ولی این که برخی از شما بخاطر دشواری این درس خصوصاً فلسفه‌ی پیش‌دانشگاهی گله‌مند هستید، صرفاً به جهت نادرستی طریقه‌ی مطالعه می‌باشد که البته جای هیچ‌گونه نگرانی نیست زیرا با کمی دقت و برنامه‌ریزی دقیق و البته مهم‌تر از همه دسته‌بندی مطالب کتاب می‌توان به خوبی با این درس کنار آمد و از مطالعه‌ی آن لذت برد. به همین دلیل بر آن شدیم تا کتابی با نام مرور و جمع‌بندی در ۲۴ ساعت طراحی و تألیف کنیم که توسط آن از حداقل زمان باقی‌مانده حداکثر استفاده‌ی مطلوب را ببریم، بنابراین توصیه‌ی بنده برای فهم بهتر و دقیق‌تر مطالب کتاب این است که درس را به‌صورت حفظی و روزنامه‌وار مورد مطالعه قرار ندهید بلکه مطالب هر درس را در خود آن درس به‌صورت تیتروار و با یک دید کلی دسته‌بندی کرده و سپس جزئیات همان مطالب اعم از نکات کلیدی که در تست‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد و اشعار و پاورقی‌ها و نام اشخاص و تألیفات آن‌ها را به‌صورت مقایسه‌ای مطالعه کنید و مخصوصاً در درس منطق که برخی از دروس آن دارای فرمول‌ها و قواعدی خاص است (مانند نسب اربع و اشکال چهارگانه‌ی قیاس) همچنین برخی مباحث درس فلسفه‌ی سوم به‌صورت داستانی بوده که این مطلب خود به یادگیری بهتر این درس کمک می‌کند توجه داشته باشید که در متن همین داستان‌ها سؤالاتی مهم و مفهومی نهفته است مثل داستان تمثیل غار افلاطون بنابراین برای درک بهتر مطلب، خوب است داستان را با بیان خود بازگو کرده و نکات مهم و کلیدی آن را بازنویسی کنید تا سبب تثبیت و تحکیم مطالب در ذهن شما گردد. در درس فلسفه‌ی پیش‌دانشگاهی مطالب عمدتاً منسجم و مرتبط باهم آمده است بنابراین بهتر است جریان‌های فکری را از هم جدا کرده و مطالب هر مکتب را به‌طور مقایسه‌ای با مکاتب دیگر مورد مطالعه قرار دهید تا سبب تثبیت بیشتر نظریه‌ها و مفاهیم منحصر به فرد در ذهن شود.

در جهت نیل به اهداف ذکر شده به ویژگی‌هایی که در کتاب حاضر قرار داده‌ایم مختصراً اشاره می‌نمائیم:

- ۱ بودجه‌بندی سؤالات کنکور:** بودجه‌بندی سؤالات کنکور سراسری ۵ سال اخیر را طبق درس مربوط به آن‌ها در ابتدای هر کتاب گنجانده‌ایم تا از این طریق به میزان اهمیت هر درس از کتاب در کنکورهای سراسری در سال‌های گذشته واقف شوید؛ در نتیجه احتمال طرح این سؤالات در کنکورهای آینده هم زیاد خواهد بود بنابراین دقت و انرژی خود را صرف مطالبی که احتمال طرح آن‌ها در کنکورهای آینده بیشتر است خواهید کرد.
- ۲ چکیده:** مطالب هر درس را به‌صورت دسته‌بندی شده و به تفکیک مطالب مرتبط، به شکل کامل اما مختصر و مفید آورده‌ایم با این توضیح که مطالب اضافی و غیرضروری حذف شده و فقط نکات کلیدی که امکان طرح سؤال از آن‌ها در کنکور بیشتر است آورده شده که همین ویژگی، سبب شده در کوتاه‌ترین زمان حداکثر استفاده‌ی مطلوب شود.

- ۳ سؤالات چهارگزینه‌ای:** پایان هر فصل تعدادی سؤال متنوع از کنکورهای سراسری و آزاد، داخل و خارج از کشور و آزمون‌های آزمایشی سازمان سنجش قرار داده‌ایم تا شما دانش‌آموزان گرامی با مطالعه‌ی این قسمت از کتاب با چگونگی طراحی سؤال هر فصل در سال‌های گذشته آشنا شوید و به میزان اهمیت مباحث مهم هر درس که در سال‌های گذشته پرتکرار بوده پی برده و میزان اهمیت آن را مورد توجه قرار دهید و همچنین

ویژگی مهم این سؤالات، داشتن پاسخ تشریحی کامل و جامع می‌باشد که نکات کلیدی و مهم در این پاسخ‌ها آورده شده است.

۴ **آزمون جامع پایان هر بخش (کتاب):** در پایان هر کتاب، تعدادی سؤال تألیفی (جدید) قرار داده‌ایم که این سؤالات شبیه سؤالات کنکور سراسری است که هدف از آن آشنایی با سؤالات کنکور سراسری می‌باشد. توجه داشته باشید که در سال‌های اخیر تقریباً تمام سؤالات به صورت جا خالی و ترکیبی طراحی شده‌اند.

۵ **کلیدواژه و ضمائ:** در این قسمت نکات کلیدی و مهم هر کتاب در جداول مخصوص به خود، پایان هر بخش (کتاب) جمع‌آوری شده است که هدف از ارائه‌ی آن جمع‌بندی و نگاه کلی داوطلبین نسبت به نکات و اسامی مهم و اساسی هر کتاب می‌باشد و همچنین در پایان ضمائ فلسفه‌ی چهارم، با توجه به این که در سال‌های اخیر از اشعار و احادیث نیز در کنکور، سؤالات متعددی طراحی شده است. ضمائ اشعار و احادیث هر سه کتاب آورده شده است.

۶ **آزمون‌های جامع مشابه کنکور سراسری:** در پایان کتاب چند آزمون جامع مطابق با کنکور سراسری گنجانده‌ایم که می‌توانید با پاسخ دادن به این آزمون‌ها میزان توانایی خود را در جهت شرکت در آزمون سراسری و آزاد بسنجید که البته موجب آمادگی در کنکور و سلب استرس و اضطراب از شما خواهد شد.

و اما کلام آخر و تشکر:

در این جا صمیمانه از کلیه‌ی کسانی که مرا در مراحل مختلف تألیف این کتاب یاری نموده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را دارم:

- جناب آقای دکتر احمد اختیاری مدیریت محترم انتشارات مهروماه‌نو
 - جناب آقای مهران ترکمان مسئول محترم گروه علوم انسانی
 - اساتید محترم آقایان حجازیان، مرشدی و سرکار خانم یاری که با نظرات خود ما را در غنی کردن هرچه بیشتر این مجموعه مساعدت نمودند.
 - سرکار خانم عاطفه‌ربابه صالحی که طراحی و تألیف سؤالات آزمون جامع (۳) را به عهده داشتند.
 - سرکار خانم محیا ابوالمعالی که مسئول ویرایش علمی کتاب بودند.
 - سرکار خانم میترا شیرازی رتبه‌ی ۴۰ کنکور انسانی در سال ۹۰ که نمونه‌خوانی این مجموعه را برعهده داشتند.
 - سرکار خانم شراره رستمی و هدیه مرادی و ریحانه شریفی پیشه که صفحه‌آرایی کتاب پیش‌رو را انجام داده‌اند.
- و همچنین از همکاران محترم در واحد تولید انتشارات مهروماه نو و گروه حروف‌چینی کمال سپاس را دارم.
- در آخر صمیمانه برای تک‌تک شما عزیزان که لحظه‌ای فروگذار از پویایی و تلاش در جهت افزودن علم و دانش در عرصه‌ی زندگی نخواهید بود و همواره کفش‌های آهنین به پا کرده و با امیدی سرشار و اراده‌ای بی‌نظیر نردبان ترقی را می‌پیمایید آرزوی موفقیت در تمامی عرصه‌ها، خصوصاً تعلیم و تعلم را دارم و امید است که توانسته باشم گامی هر چند کوچک در جهت افزایش آموخته‌های شما عزیزان برداشته باشم.

«پیروز و سربلند باشید»

فرحناز خان‌محبی

زمستان ۹۱

فهرست

منطق

درس اول: انسان و تفکر.....	۵۶
درس دوم: چگونه تعریف می‌کنیم؟.....	۶۰
درس سوم: تعریف و دنیای مفاهیم.....	۶۴
درس چهارم: اقسام ذاتی و عرضی.....	۷۱
درس پنجم: اقسام تعریف.....	۷۵
درس ششم: جایگاه قضیه در استدلال.....	۸۰
درس هفتم: اقسام قضایای حمله و شرطی.....	۸۴
درس هشتم: احکام قضایای حمله.....	۸۹
درس نهم: استدلال.....	۹۴
درس دهم: اقسام قیاس.....	۹۸
درس یازدهم: ارزش قیاس.....	۱۰۴
درس دوازدهم: محتوای استدلال.....	۱۰۸
درس سیزدهم: مغالطه.....	۱۱۳
کلیدواژه و ضمایم منطق.....	۷۴

فلسفه سوم

بخش اول

درس اول: فلسفه چیست ۱.....	۸
درس دوم: فلسفه چیست ۲.....	۱۳
درس سوم: فلسفه چیست ۳.....	۱۸

بخش دوم

درس چهارم: آغاز فلسفه.....	۲۳
درس پنجم: شهید راه حکمت.....	۲۹
درس ششم: گوهرهای اصیل و جاودانه.....	۳۷
درس هفتم: علت‌های چهارگانه.....	۴۴
کلیدواژه و ضمایم فلسفه سوم.....	۱۲۴

بودجه بندی
سوالات کنکور

کنکور سراسری			شماره درس	عنوان درس
۹۱	۹۰	۸۹		
۱	۱	۱	۱	انسان و تفکر
۱	۱	۱	۲	چگونه تعریف می کنیم؟
۱	۲	۱	۳	تعریف و دنیای مفاهیم
۱	۱	۱	۴	اقسام ذاتی و عرضی
۱	۱	۱	۵	اقسام تعریف
۱	۱	۱	۶	جایگاه قضیه در استدلال
۱	۱	۱	۷	اقسام قضایای حتمی و شرطی
۱	۱	۱	۸	احکام قضایای حتمی
۱	۱	۱	۹	استدلال
۲	۱	۱	۱۰	اقسام قیاس
۱	۱	۱	۱۱	ارزش قیاس
۱	۱	۱	۱۲	محتوای استدلال
۱	۱	۱	۱۳	مغالطه

منطق

چگونه تعریف می‌کنیم؟

توصیه‌ی درس

در این درس ۱ تقسیمات علم و ادراک انسان و تعاریف و مثال‌های آن ۲ مبحث تعریف ۳ شرایط تعریف منطقی و مثال‌های مرتبط به آن به طور کامل و دقیق مورد مطالعه و تمرین قرار گیرد.

تفکر

- ذاتی انسان است.
- غیرارادی است.
- انتخاب موضوعات تفکری، ارادی است.
- برای رسیدن به دانش و شناخت است.
- انسان با تفکر، علم خود را توسعه می‌دهد.

اقسام علم و ادراک

تصوّر

- در هنگام تصوّر یک مفهوم به واقعیت داشتن یا نداشتن آن نمی‌اندیشیم.
- بلکه از ماهیت و چیستی یک مفهوم، سؤال پرسیده می‌شود.
- کاری که برای رسیدن به چیستی یک مفهوم و تصوّر انجام می‌دهیم، تعریف نام دارد.

تصدیق یا قضیه یا جمله

- در تصدیقات، حکم و قضاوت وجود دارد.
- انسان برای رسیدن به یک تصدیق جدید، باید تفکر کند که به این حالت از تفکر، استدلال گویند.

نکته

- ۱ به کاری که برای رسیدن به چیستی یک مفهوم و تصوّر انجام می‌دهیم، تعریف می‌گویند.
- ۲ انسان برای رسیدن به تصدیق جدید تفکر می‌کند. این نوع از تفکر، استدلال نامیده می‌شود.

فعالیّت‌های ذهن بشر

- انسان در فعّالیّت فکری خود یا تعریف می‌کند یا استدلال
- تصوّرات مجهول را با اندوخته‌های تصوّری‌اش روشن می‌کند = تعریف
- احکام و قضایا را آن‌گونه سازمان‌دهی می‌کند که به نتایج جدید برسد = استدلال

توجه

هدف منطق = آموزش شیوه‌ی درست اندیشیدن و نشان دادن درست تعریف و استدلال کردن.

تعریف

- ذهن با قواعدی خاص، عمل تعریف را انجام می‌دهد.
- برای تعریف کردن یک مفهوم از مفاهیم کلی‌تر شروع کرده، به مفاهیم جزئی‌تر می‌رسیم.
- مختص مراحل اولیه‌ی زندگی انسان نیست.

راه‌های شناساندن یک مفهوم

- نشان دادن نمونه‌ی خارجی و مصداق آن به مخاطب
- از طریق قواعد تفکر و مفاهیم شناخته شده‌ی قبل، مفهوم جدید را به دیگران بشناسانیم.

حواستان باشد

هر رشته‌ی علمی، مفاهیم خاص خود را دارد که آشنایی و تعریف آن مفاهیم دروازه‌ی ورود به آن علم است.

در علم منطق

- به مفهومی که مورد تعریف قرار می‌گیرد، معرف می‌گویند.
- به مفاهیمی که به کمک آن‌ها تعریف می‌کنیم، معرف می‌گویند.

قواعد تعریف

- از مفاهیمی استفاده کنیم که برای مخاطب روشن باشد. = روشن‌تر بودن معرف از معرف
- در تعریف باید از مفاهیم مرتبط استفاده کرد = مرتبط بودن مفاهیم به کار رفته در تعریف با معرف
- مفاهیمی که در تعریف به کار می‌روند، همه یا بخشی از محتوای درونی، یعنی حقیقت و ماهیت مفهوم مجهول را دربرگیرد = استفاده از حداقل یک مفهوم درونی در تعریف
- از مفاهیم عام و کلی‌تر شروع و به مفاهیم جزئی‌تر برسیم.
- مجموعه کلماتی که در تعریف به کار می‌بریم، باید هم کاملاً مصادیق مجهول را دربرگیرد و هم مصادیق بی‌ارتباط را دربرنگیرد. = جامع و مانع بودن تعریف

نکته

تعریف و تبیین اشیا برعهده‌ی منطق نیست ➔ اگر منطق‌دانان از قلمرو علم منطق فراتر رفته‌اند و به تعریف انواع مفاهیم پرداخته‌اند، از باب آموزش بوده است و از علومی چون ریاضیات، طبیعیات، طب و نجوم کمک گرفته‌اند.

سؤال‌های چهارگزینه‌ای

۱. در تعریف «مثلث»، «فعل» و «تصور» به «سه پاره‌خط که یک‌دیگر را در سه نقطه قطع می‌کنند» و «کلمه‌ای که انجام کاری یا وقوع حالتی را بیان می‌کند» و «یکی از اقسام فکر» به ترتیب می‌توان

گفت (سراسری ۹۱)

- صحیح است - جامع نیست - مانع نیست (۲) صحیح است - مانع نیست - مانع نیست
- بی‌ربط است - مانع نیست - بی‌ربط است (۴) بی‌ربط است - جامع نیست - بی‌ربط است

۲. هرگاه «مربع» را به «شکلی که چهار ضلع مساوی دارد» و «ستاره» را به «شی‌ای است نورانی» تعریف کنیم، تعریف ما به ترتیب،، و «موضوع» در دو قضیه‌ی مورد نظر، به ترتیب و است.
(سراسری ۹۰ با اندکی تغییر)

- (۱) جامع - مانع - نیست - جزئی - کلی
- (۲) جامع - جامع - است - کلی - کلی
- (۳) مانع - مانع - نیست - جزئی - کلی
- (۴) مانع - جامع - است - کلی - جزئی

۳. جامع و مانع بودن تعریف که همان معلوم برای پاسخ‌گویی به است، از ویژگی‌های می‌باشد.
(سنجش ۹۰)

- (۱) تصوّرات - چگونگی احکام - معرّف
- (۲) تصدیقات - چیستی مفاهیم - معرّف
- (۳) تصدیقات - چگونگی احکام - معرّف
- (۴) تصوّرات - چیستی مفاهیم - معرّف

۴. مبدع تقسیم‌بندی علم، به تصوّر و تصدیق، و احکام و قضایای مشخص و سازمان‌یافته برای وصول به نتایج جدید، و نخستین گام در بروز خطای فکر، همان است.
(سنجش ۹۰)

- (۱) ابونصر فارابی - استدلال - تعریف
- (۲) ارسطو، حکیم یونانی - استدلال - تعریف
- (۳) ابونصر فارابی - تعریف - استدلال
- (۴) ارسطو، حکیم یونانی - تعریف - استدلال

۵. آن‌گاه که درصدد به دست دادن مفهوم و معنای چیزی باشیم و آن‌گاه که به یک حکم و قضاوت می‌رسیم، به ترتیب، دست به دامان و شده‌ایم که به ترتیب، و رقم می‌خورد.
(سنجش ۹۰)

- (۱) تصدیق - تصوّر - استدلال - تعریف
- (۲) تصوّر - تصدیق - تعریف - استدلال
- (۳) تصوّر - تصدیق - استدلال - تعریف
- (۴) تصدیق - تصوّر - تعریف - استدلال

۶. تعریف مربع به «شکلی که محدود به چهارضلع مساوی است» تعریفی است:
(آزاد ۸۰)

(۱) جامع	(۲) مانع
(۳) نه جامع و نه مانع	(۴) جامع و مانع

۷. تعریف دایره به «خط منحنی بسته که همه‌ی نقاط آن از مرکز به یک فاصله باشند» تعریفی است:
(آزاد فارغ کشور ۸۸ و آزاد ۷۸)

(۱) نه جامع و نه مانع	(۲) جامع
(۳) مانع	(۴) جامع و مانع

۸. تعریف آب به «مایعی مفید»، تعریفی است:
(سراسری ۶۹ با اندکی تغییر)

(۱) مانع نیست	(۲) جامع نیست
(۳) جامع و مانع	(۴) نه جامع و نه مانع

(سراسری ۶۷)

۹. تعریف مثلث به «شکلی که محدود به سه ضلع است»، تعریفی است:

- (۱) جامع
(۲) جامع و مانع
(۳) مانع
(۴) نه جامع و نه مانع

۱۰. هرگاه «تعریف» ما از یک مفهوم به گونه‌ای باشد که «فقط بعضی از مصادیق مجهول را شامل شود»

و «افراد و مصادیق بی‌ارتباط را نیز در برگیرد»، به ترتیب، و، و در ترکیب مفاهیم و تصورات، شروع کار با مفاهیم است.

- (۱) مانع - جامع - نیست - کلی
(۲) مانع - جامع - است - جزئی
(۳) جامع - مانع - است - جزئی
(۴) جامع - مانع - نیست - کلی

۱۱. در کدام یک از تعریف‌های زیر، تمامی شرایط درست تعریف منطقی رعایت شده است؟

- (۱) انسان: حیوان دو پا
(۲) دانشجو: جوینده‌ی علم
(۳) دایره: خط منحنی بسته که همه‌ی نقاط آن از مرکز به یک فاصله باشند.
(۴) جسم: جوهر ممتد در جهات سه‌گانه

۱۲. براساس شرایط تعریف منطقی، کدام تعریف درست است؟

- (۱) حیوان متفکر: انسان
(۲) جسم نامی بچه‌زا: خفاش
(۳) علمی که از پدیده‌های فیزیکی بحث می‌کند: فیزیک
(۴) مسلمان معتقد به امامت دوازده امام: شیعه

۱۳. اگر بگوییم «تعریفی جامع و مانع است.»؛ یعنی

- (۱) از حداقل یک مفهوم درونی در تعریف استفاده شده است.
(۲) مفاهیم مرتبط با معرّف در تعریف به کار رفته است.
(۳) در آن معرّف از معرّف روشن‌تر است.
(۴) در آن معرّف با معرّف مساوی است.

۱۴. اگر در تعریف «انسان» مفهوم «حیوان» را به کار ببریم، کدام یک از شرایط تعریف را رعایت کرده‌ایم؟

- (۱) مرتبط بودن مفاهیم به کار رفته در تعریف با معرّف - جامع و مانع افراد بودن تعریف
(۲) به کار گرفتن مفاهیم درونی در تعریف - شروع کردن از مفاهیم و کلمات عام و جزئی‌تر
(۳) مرتبط بودن مفاهیم به کار رفته در تعریف با معرّف - روشن‌تر بودن معرّف از معرّف
(۴) به کار گرفتن مفاهیم درونی در تعریف - مساوی بودن معرّف با معرّف

۱۵. کدام یک از موارد زیر، جزء قواعد تعریف نمی‌باشد؟

- (۱) در تعریف از مفاهیمی استفاده می‌کنیم که با مفهوم مجهول ما ارتباط داشته باشد و نمی‌توان از مفاهیم بی‌ارتباط بهره برد.
(۲) از مفاهیم و کلماتی در تعریف استفاده می‌کنیم که برای مخاطب روشن باشد؛ هر چند این مخاطب خودمان باشیم.
(۳) مفاهیمی که در تعریف به کار می‌گیریم، به گونه‌ای باشد که محتوای درونی، یعنی حقیقت و ماهیت مفهوم مجهول را دربرمی‌گیرند.
(۴) در ترکیب مفاهیم و تصورات، به‌طور طبیعی به گونه‌ای عمل می‌کنیم که از مفاهیم و کلمات جزئی شروع می‌کنیم و به مفاهیم کلی‌تر و عام‌تر برسیم.

مجموعه کتابهای رشته انسانی

ویژگی های این کتاب

- ▶ مرور کامل فلسفه و منطق
- ▶ دسته بندی مسائل مطرح در آزمون کنکور
- ▶ ارازمی ۵ آزمون جامع جمع بندی
- ▶ مرجع کامل برای دوره فلسفه و منطق در مدت ۲۴ ساعت مفید

